МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЖУРНАЛІСТИКИ

ГУМАНІТАРНА ОСВІТА: ШКОЛА – КОЛЕДЖ – УНІВЕРСИТЕТ

Умань
ВПЦ «Візаві»
2023

УДК 37.013:[81/82:070](06)
Г94

Рекомендувала до друку вчена рада факультету філології та журналістики
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 11 від 28 лютого 2023 року).

Рецензенти:
***Григоренко Т. В.**, д-р пед. н., доц. (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини);*
***Папушина В. А.**, д-р пед. н., доц. (Хмельницький національний університет).*

Редакційна колегія: ***Цимбал-Слатвінська Світлана***, д-р пед. н., проф.; ***Січкар Світлана***, канд. філол. н., доц.; ***Денисюк Василь***, канд. філол. н., доц.; ***Хлистун Ірина***, канд. філол. н., доц.; ***Похилюк Олена***, канд. філол. н., спеціаліст вищої категорії, ст. викл.; ***Скрипник Надія***, канд. філол. н., спеціаліст вищої категорії; ***Зарудняк Наталія***, ст. викл.; ***Денисюк Ірина***, ст. викл.

Г94
ГУМАНІТАРНА ОСВІТА: ШКОЛА – КОЛЕДЖ – УНІВЕРСИТЕТ : збірник наук. і навч.-метод. матеріалів. Умань : ВПЦ «Візаві», 2023. Вип. 1. 211 с.

У збірнику представлено теоретичні та практичні матеріали, що стосуються різних аспектів гуманітарної, передусім філологічної, освіти у школі, коледжі, університеті. Значна частина запропонованих матеріалів спрямована на подолання складних моментів, що виникають під час підготовки до ЗНО/НМТ. Автори свідомі того, що завершеної гуманітарної освіти бути не може, що підтверджує загальновідомий меседж про навчання впродовж життя. Запропоновані методичні, психологічні та теоретичні поради – це ще одна спроба педагогів розставити акценти на тих аспектах, які сприятимуть якісній підготовці випускників ЗЗСО, коледжів до ЗНО/НМТ з української мови і літератури / з української мови, а також допомогти самим педагогам обмінятися досвідом.

За зміст і достовірність викладених матеріалів відповідальність несе автор.

УДК 37.013:[81/82:070](06)

© Уманський державний
педагогічний університет
імені Павла Тичини, 2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І
ЗАГАЛЬНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ 5
Барщевська І.
ОСОБЛИВОСТІ ДІАГНОСТИКИ ТА ПЕДАГОГІЧНОГО СУПРОВОДУ ДІТЕЙ ІЗ СИНДРОМОМ АСПЕРГЕРА ТА СДУГ 5
Комарова З. І.
ДОСВІД МОНІТОРИНГУ ТА ПЕРЕГЛЯДУ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 10
Ткаченко Н.
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОЄКТНО-ВПРОВАДЖУВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ 15

РОЗДІЛ ІІ
ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 18
Бабій А. П.
ЛЕКСИЧНА ГРАМОТНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАПОРУКА УСПІШНОГО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ ЗНО 18
Баліцька Я. В., Коломієць І. І.
ЗАСВОЄННЯ СТИЛІСТИЧНОГО АНАЛІЗУ ТЕКСТУ ЯК СПОСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ У ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ: АНАЛІТИКО-ТЕОРЕТИЧНИЙ ПІДХІД 24
Денисюк В. В., Зелінська О. Ю.
ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДАВНЬОГО ТЕКСТУ В КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ 28
Коваль В. О.
МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 31
Левченко С. В.
КУЛЬТУРА ДІЛОВОГО СПІЛКУВАННЯ ЯК СКЛАДНИК ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ 40
Мазур Т. А.
РОБОТА НАД ЕСЕ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ 10–11-х КЛАСІВ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ 44
Осіпчук Г. В.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗІСТАВНОЇ ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЇ (на матеріалі казкового дискурсу) 50
Похилюк О. М.
АКТИВНА ВЗАЄМОДІЯ УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІН ФІЛОЛОГІЧНОГО ЦИКЛУ 58
Січкар С. А., Денисюк І. А.
ВИКОРИСТАННЯ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ РІЗНОЇ ФОРМИ І СТУПЕНЯ СКЛАДНОСТІ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ІЗ ТЕМИ «СИНТАКСИС ПРОСТОГО РЕЧЕННЯ» 64
Хлистун І. В.
ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ ЯК ТЕКСТОТВІРНИЙ ЗАСІБ В ЕСЕ ОКСАНИ ЗАБУЖКО 99
Хоміцька Г. В.
МОВЛЕННЯ ПРАВИЛЬНЕ Й КОМУНІКАТИВНО ДОЦІЛЬНЕ – ЗАПОРУКА УСПІШНОГО СКЛАДАННЯ ЗНО 104

РОЗДІЛ ІІІ
ТЕОРЕТИЧНІ І ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТИ 110
Василевич І. В.
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ТЕСТУВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ 110
Гончарук В. А., Шмиг С. С.
АРХЕТИПИ В НОВІТНІЙ РЕЦЕПЦІЇ М. ДРАЙ-ХМАРИ 114
Зарудняк Н. І., Плахотна С. В.
ДРАМА-ФЕЄРІЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ»: ОБРАЗИ РУСАЛОК 120
Лопушан Т. В., Городнюк Г. В., Галушко Н. Ю.
УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРНА КЛАСИКА ОЧИМА СТАРШОКЛАСНИКІВ (проблеми читацької рецепції) 126
Нетупська Т. М.
РОЗБИТА МРІЯ ПРО СЛАВУ ЖУЛЬЄНА СОРЕЛЯ (на матеріалі роману «Червоне і чорне» Стендаля) 132
Омелянчик Т. Г.
ІМПРЕСІОНІЗМ У ТВОРЧОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ ХІХ СТОЛІТТЯ, ЙОГО СПЕЦИФІКА 138
Осіпенко Н. С., Ільницька А.
УКРАЇНОЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ ОЛЕКСАНДРА АЛЕШІ НА УМАНЩИНІ 145
Пепчук О. Я.
ІНТИМНА ЛІРИКА ВАСИЛЯ ДЕНИСЮКА 150
Ревук Ю. О.
ТЕМАТИЧНЕ РОЗМАЇТТЯ «ПОВЧАЛЬНИХ НОВЕЛ» МІГЕЛЯ ДЕ СЕРВАНТЕСА 155
Романуха Ю. В.
ЛІТЕРАТУРНІ ДИКТАНТИ В КОНТЕКСТІ ЗНО 161
Старинець Г. В.
ТРАДИЦІЙНІ ТА СУЧАСНІ ДЖЕРЕЛА ВИВЧЕННЯ БІОГРАФІЇ ПИСЬМЕННИКА 166
Черевченко В. В., Черевченко О. М.
КОМПАРАТИВНІ СТУДІЇ ДИТЯЧОЇ ПРОЗИ В. ВИННИЧЕНКА ТА Ч. ДІККЕНСА 171
Черевченко В. В., Черевченко О. М.
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ЕПІЧНОГО ТВОРУ 187
Яковенко Т. В.
ІСТОРІОСОФСЬКІ ІДЕЇ ТА ВІЗІЇ ЛЕОНІДА МОСЕНДЗА В РОМАНІ «ОСТАННІЙ ПРОРОК» 198

РОЗДІЛ ІV
ЖУРНАЛІСТИКА В СИСТЕМІ ГУМАНІТАРНИХ ЗНАНЬ 206
Мироненко А.
МОВНА ОСОБИСТІСТЬ: ЗНАЧЕННЯ ЖУРНАЛІСТСЬКОЇ ПРОФЕСІЇ 206
Христін М.
КОМПЕТЕНТНІСНИЙ ПІДХІД У СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ЖУРНАЛІСТІВ 209

Гончарук В. А., Шмиг С. С.
(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

АРХЕТИПИ В НОВІТНІЙ РЕЦЕПЦІЇ М. ДРАЙ-ХМАРИ

Михайло Драй-Хмара – учений-філолог, літературознавець, поет-неокласик, перекладач. Народився 10 жовтня 1889 р. у с. Малі Канівці на Полтавщині (тепер Золотоніський район Черкаської області) в родині заможних селян. Мати померла, коли Михайлові ще не було 5 років. Батько поставив собі за мету дати синові добру освіту.

1906 р. М. Драй-Хмара вступив до Колегії Павла Галагана – одного із кращих приватних навчальних закладів Києва. У різні часи в ній викладали відомі діячі української літератури і мистецтва, педагоги П. Житецький, М. Пимоненко, І. Анненський, М. Мурашко, І. Ничипоренко. Випускниками колегії були А. Кримський, В. Грабар, М. Максименко, П. Чубинський, О. Богомолець та ін. Саме в колегії М. Драй-Хмара почав цікавитися світовою літературою, вдосконалював свої знання з німецької і французької мов. На цей час припадають і перші літературні спроби поета [3, с. 346].

1922 р. М. Драй-Хмара поїхав до Харкова, оскільки на той час центр літературного життя знаходився там, щоб установити контакти зі столичними письменниками і видавництвами. Починаючи з цього року, М. Драй-Хмара систематично виступає з віршами і поетичними перекладами в літературних журналах, що виходили в Харкові та Києві: «Нова громада», «Червоний шлях», «Шляхи мистецтва», «Життя й революція», «Всесвіт», «Зоря», «Глобус», «Літературний ярмарок». Більшість із них увійшли до першої і єдиної опублікованої 1926 р. збірки віршів М. Драй-Хмари «Проростень» [6].

У 1923–1929 рр. М. Драй-Хмара активно займається науковою, педагогічною та літературною діяльністю. За ці шість років він створив усе основне, з чим поет-неокласик і літературознавець увійшов у літературу та науку [3, с. 346].

Перебуваючи у співвідношеннях і взаємозалежностях з літературними, філософсько-естетичними тенденціями 20–30-х років ХХ ст., залишаючись генетично спорідненою з художніми системами попередніх літературних епох, поезія М. Драй-Хмари успадкувала національні та європейські мистецько-філософські традиції, увібравши водночас ознаки найновіших модерних літературних віянь. Для неї характерний генетичний зв’язок з естетикою символізму в його різноманітних модифікаціях.

У міфотворчості М. Драй-Хмари спостерігаємо національну міфософську мистецьку традицію, засновану на актуалізації окремих архетипів і міфологем, які закорінені як у язичницьку, так і християнську добу.

Мета статті – розкрити архетипи в поетичній творчості М. Драй-Хмари.

Архети́пи (грец. άρχή – початок, походження; tupov – відбиток, форма, зразок) – у широкому розумінні – наскрізні символічні структури культури, що асоціюють певний тематичний матеріал свідомого та підсвідомого функціонування людських цінностей. Архетипи можна розглядати як певні інваріантні (постійні) структури культури, що в тому чи тому варіантно-образному втіленні проходять через увесь масив історії культури [1].

Архетипи є основою для таких утворень: поведінки, особистісного розвитку та розуміння світу, тобто утворюють психічні та поведінкові програми, впливають на особливості поведінки, мислення і бачення світу [10].

Архетипи, або, за висловом С. Кримського, «духовні гени», – певні пресупозиції, схильності, тенденції, що формуються століттями відповідно до географічного положення народу, його історії та низки інших чинників, у різні епохи характеризуються образами, що можуть різнитися засобами вираження, але структурно утворюють певні прототипи або можуть бути реконструйовані як прототипи. Вони пронизують усе духовне життя суспільства та на рівні підсвідомості впливають на світобачення і світорозуміння, забезпечують зв’язок між поколіннями, визначають подальші вектори суспільного розвитку. Ґрунтовне дослідження архетипів того чи того народу дає можливість сформувати об’єктивне уявлення про його менталітет [2].

Українські національні архетипи проявляють себе як символи в міфах, казках, фольклорі, обрядах, традиціях і є узагальненням досвіду наших предків. Сприятливим середовищем для відображення архетипів є література та мистецтво, у яких перед нами постають або ж відтворені споконвічні традиційні образи-символи, або ж літературно та мистецьки збагачені. В основі духовного життя кожної особистості, а особливо письменника та митця, знаходяться архетипи, оскільки в процесі їхньої творчості за допомогою них «вимальовується» цілісна картина національного світовідчуття, утворюється відповідна послідовність образів.

В українському колективному несвідомому основним є ***архетип землі***: «доброї», «ласкавої», «родючої Землі» (за А. Кульчицьким) [10].

Архетип землі в поезії М. Драй-Хмари представлений чи не найбільш розлого, починаючи з його «зростання» з рідною землею до інтерпретації образу України з її степами, ланами та могилами.

Зіставимо єднання М. Драй-Хмари із землею в поезіях «Бреду обніжками й житами» (1920) [4, с. 65] і «Мені сниться: я знову в Поділах» (1926 р.) [4, с. 66]. Перша з них цілком об'єктивно-пластична:

Бреду обніжками й житами.
Кругом волошки, дикий мак,
загони вбік – біжать ланами,
переливається байрак.
Не диха вітер, сонце – в плечі.
По межах, де збуяв пирій,
стрибають коники й щебече
десь жайворонок угорі.
І в сяйві все палає й мліє,
а вдалині, де небосхил
з ***землею*** *злився, бовваніють*
горби смарагдових могил [4, с. 65].

Цілком об'єктивний малюнок – автор хоч і присутній, але його настрій не окреслений; а сама картина подається в суворій перспективі від близького (волошки, мак під ногами) до дальшого (байрак, загони) і найдальшого (горби на обрії).

І та ж картина поля в гарячий літній день у поезії 1926 р.:

Мені сниться: я знову в Поділах,
на гарячій ***землі*** *лежу.*
Голубіє юга сизокрила,
і дзвенить над ухом жук.
А кругом молоко гречки,
наче море яке запашне…
Сонце спустило вервечки
і колисає мене.
Я з ***землею*** *зрісся – не вирну,*
тільки чую під спів бджоли,
як ремигають сумирно
десь на стерні воли [4, с. 66].

Перспективи вже нема, жук над ухом, сонце і воли – близьке й далеке – усе переплуталося, бо й природа існує вже не сама по собі, а для поета (сонце колисає поета) з'явилися цілком ірраціональні образи (сизокрила юга літнього дня) – і все це виправдане тим, що елементи об'єктивного опису, оскільки вони тут є, цікавлять поета не самі собою, а як знаки його внутрішнього стану, його зростання з землею, його розчинення в зануреному в спеку всесвіті. У поезії запанувало суб'єктивне, вона живе вже не пластикою світовідтворення, а збудженням знаків невидимого й душевного у видимому і зовнішньому [5].

В інтерпретації образу України М. Драй-Хмара поєднав «як природно-географічні й історико-політичні, так і етнопсихологічні виміри» [8, с. 19]. Складники цього домінантного образу: архетип землі з її степами, ріками, природою, містами і селами, людьми та їхніми культурними надбаннями. Найчастіше землю поет репрезентував персоніфіковано, вона маркована суперечливими відчуттями, що асоціативно нагадують поетизми *жаль*, *туга*, *сум*, *радість*, *краса*, *спокій* [7].

Топос «степу» в поезії М. Драй-Хмари засвідчив фольклорну традицію, відповідно до якої образ національного часопростору будувався на стійкому асоціюванні України зі степом. Підтвердження цього знаходимо у притаманній для української традиції ландшафтно-настроєвій ліриці («спливає кров'ю степ», «степи, степи без краю»). Апеляція поета до національної ментальності засвідчила прикметну ознаку його стильової манери – тяжіння до відтворення величних, масштабних уявлень. Таке бачення цього топосу митцем узгоджувалося з етнопсихологічними підставами, зауваженими М. Шлемкевичем: «степ широкий – воля» [9].

Доволі часто М. Драй-Хмара вживає ментальні архетипи історіософської домінантної семантики: «степ» як часопросторова екзистенція національного буття («степ широкий», «степ-побратим», «моя вітчизна степ»), «могила» як еквівалент національного скаліченого світу («горби смарагдових могил», «могили, древні дідугани», «тяжить Могила Чорна над тобою»), «руїна» як знак трагічної доби («руїна, скрізь руїна») [7].

Типовий репрезентант українського степу – архетип могили в ліриці «неокласика» перегукувався з відповідним архетипом могили (кургану) у творчості Т. Шевченка. Для класика української літератури вони були більше, ніж просто історичними пам'ятками, були «символом національної історії» (Л. Бондар). Цей перегук виявив спільні риси поетики згаданих авторів у структуруванні часопросторових образів, засвідчив близькість поетичної манери М. Драй-Хмари до специфіки романтичної міфопоетики Т. Шевченка [9].

Зате щирістю й задушевністю пройняті його поезії патріотичного настрою. Це передусім поезії, присвячені Україні, без якої поет не уявляє собі подальшого життя («Потім побачив: без неї умру» («Долі своєї я не кляну») і яку полюбив «всю – до дна» («Я полюбив тебе на п'яту, / голодну весну...») [4].

Низка поезій становить рефлексії, викликані спогадами про рідні місця, про часи дитинства («Черкаси») [4, с. 139], про пам'ятні поїздки по Україні («На могилі Руданського» [4, с. 147], «На Хортиці» [4, с. 112], «Чернігів» [4, с. 153]). Можна виокремити сонет «Кам'янець» [4, с. 149] та поезію «Зимова казка (Ранішній Київ з мого вікна)» [4, с. 108]. В обох присутній виразний підтекст. У першому – тривожний настрій передається

через асоціації (жахи середньовіччя з кров'ю, заграваами пожеж і заграви минулих / і майбутніх пожеж). Сонет написано 1930 року. За І. Дзюбою, у 1930-х роках «заходимо вже на інше». У «Зимовій казці» (1935 р.) [4, с. 108] звучать образи вогню, схованого під льодом пульсуючих артерій, які явно могли прочитуватися як пророцтва майбутнього [4, с. 108]. Промовистим є й *образ вогню* в сонеті «Чудо» (1930 р.): «зайнявсь Поділ. Огонь, огонь, огонь...» [4, с. 152].

Зворушливою є поетова пам'ять про Поділля як батьківщину Кармелюка («Прощання з Поділлям» [4, с. 44]), край урожайних нив («Мені сниться: я знов в Поділах» [4, с. 66]) і як феномен природи – Кам'янець («Кам'янець» [4, с. 149]). У названих поезіях важливе смислове навантаження несуть образи-символи (сонця, ніж Кармелюка, гаряча земля, біленька церківця, хати). Поет ідентифікує себе як любитель українських старожитностей, одвічних українських святинь [7].

В українській культурі ***архетип води*** – пробудження до життя, очищення. Українці первісне буття вбачали в єдності втіленого у світлі чоловічого і втіленого у воді жіночого начал. Із ритуальним обмиванням водою пов'язаний акт нового (другого) народження. Архетип води трансформується від «родового лона» до «чистоти, щастя, здоров'я» [1].

Значуща для поета-«неокласика» та іманентна образній системі 20–30-х років – домінанта води, що в поезії М. Драй-Хмари означена поетичним еквівалентом, який утілює ідею жаги життя, людського пориву до всіх його «абсолютних цінностей». Характерна особливість «водного» елементу в М. Драй-Хмари в його амбівалентності. Найбільш сакралізований топос ріки – Дніпро – відтворено подвійно. Ця риса загалом узгоджувалася зі специфікою барокової міфопоетики, згідно з якою складна структура простору була репрезентована низкою антитез. Досить часто домінанта «вода» наповнена позитивним значенням, спокійно коливається в «неокласичних» ритмах («Черкаси» [4, с. 139]), проте інколи також асоціюється з часом і смертю, сягаючи фольклорної традиції, де вода пов'язана з потойбічним світом та його понятійними еквівалентами («В Галичині», «Ведмідь-Гора») [4].

Для філософсько-естетичної системи М. Драй-Хмари ціннісно визначальною є ***міфологема сонця***, що моделює гармонійність світу і потверджує віталістичну концепцію буття в ліриці поета. У книзі «Проростень» в уяві сільського хлопчика сонце – це коло:

Ой, колом ***сонце*** *догори!*
Стежки протряхають.
Засинив волохатий сон яри.
Ідуть до гаю [4, с. 58].

В іншому вірші сирота відчуває теплу ласку сонця:

За водою зозуля кує,

сонцем *бризка клечальна неділя, –*
а дитина ті бризки – в запілля...
Сонце *добре: не скаже: – Моє!* [4, с. 59].

Цей образ доброго сонця зустрічаємо й у пізнішій поемі «Поворот»:

і ***сонце,***
наче мати,
рукою теплою по голові
мене ласкаво гладить,
цілує почорнілі скроні
і не питається, як люди – хто я [4, с. 89].

Космос його міфопоетичного універсуму центрований стосовно сонця і поліцентричний щодо астральних міфологем, які відповідають нічним небесним світилам (*місяць, зорі*), що відтворюють найдавніші світоглядні архетипи українців. Особливу смислову функцію виконують у структурі його текстів «сонячні» тропи, синонімічний ряд яких доволі розмаїтий і оригінальний: «сонцем заквітчались сни», «сонце золоте», «сонце, як затертий злот», «пустило сонце гострі жала», «від болю сонце скорчилось і в'яне» і под. Обожнення сонця («сонце, наче мати», «сонце добре») зближує М. Драй-Хмару з представниками української міфософської традиції (найперше – П. Тичиною, В. Свідзинським, Б.-І. Антоничем) [9].

Отже, у статті ми з'ясували художню майстерність поета в переосмисленні і творчій реалізації традиційних образів-архетипів. Аналіз архетипу «земля» (Україна, степ, могила) засвідчив тяжіння М. Драй-Хмари до показу масштабних уявлень, а також єдність світобачення поета з національною ментальністю.

Весь універсум поезії М. Драй-Хмари постає в чотирьох природних стихіях: землі й повітря («поволі прокидався степ / і оживав, / і дихав кожним колоском / і кожною билинкою малою, / сповняючи повітря ранкове / медовим свіжим духом»); води («бо вода зцілюща сохлий корінь зросить») і вогню («жовтожарні там горять заграви»).

Репрезентація М. Драй-Хмарою у своїй поезії національних архетипів свідчить про його прагнення передати художніми засобами ідеї вивільнення духовного життя нації з ситуації одноразовості, тлінності у простір вічності, утвердження цінності всього народного та збереження історичних надбань і національної гідності.

Література

1. *Архетипи*. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=44787 (дата запиту: 12.10.2022).
2. Гордійчук О. О. *Архетипи української ментальності: соціально-філософський аналіз*. URL: http://eprints.zu.edu.ua/27850/1/5.pdf (дата запиту: 12.10.2022).
3. Драй-Хмара Михайло Панасович (1889–1939). *Незабутні постаті* / [авт.-упор. О. Матвійчук, Н. Струк; ред. кол.: В. В. Скопенко, О. В. Третяк,

Л. В. Губерський, О. К. Закусило, В. І. Андрейцев та ін.]. Київ : Світ Успіху, 2005. С. 346–347.
4. Драй-Хмара М. *Поезії*. Нью-Йорк, 1964. https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1680/file.pdf (дата запиту: 12.10.2022).
5. *Поезія Михайла Драй-Хмари*. URL: https://ukrlit.net/article/474.html (дата запиту: 12.10.2022).
6. Драй-Хмара М. *Проростень*, 1919–1926. [Б. м.] : Слово, 1926. 51 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Drai-Khmara_Mykhailo/Prorosten_1919-1926/ (дата запиту: 12.10.2022).
7. Родіонова І. Г. *Поезія Михайла Драй-Хмари у колі київської «неокласики» 20-х років XX століття* : автореф. дис. … канд. філол. наук: 10.01.01; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2004. 20 с.
8. Рудницький Л. Символ і дійсність – образ України у творчості М. Драй-Хмари. *Другий Міжнародний конгрес україністів*. Львів, 22–28 серпня 1993 р.: Доповіді і повідомлення. Ч. 3: Літературознавство. Львів : б. в., 1993. С. 19.
9. Томчук О. Ф. *Естетична система Михайла Драй-Хмари: генеза, творча реалізація* : автореф. дис. … канд. філол. наук : 10.01.01. Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград, 2002. 19 с.
10. *Український національний архетип*. URL: https://texty.org.ua/archive-blogs/54522/Ukrajinskyj_nacionalnyj_arkhetyp-54522/ (дата запиту: 12.10.2022).

Зарудняк Н. І., Плахотна С. В.
(Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини)

ДРАМА-ФЕЄРІЯ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «ЛІСОВА ПІСНЯ»: ОБРАЗИ РУСАЛОК

Леся Українка написала «Лісову пісню», перебуваючи на чужині, очевидно, саме розлука з рідним краєм і стала тим каталізатором, що змусив переплавити в художній твір дорогі з дитинства спогади, пов’язані з природою Волині, віруваннями волинян. У листі до матері вона зазначає: «Мені здається, що я просто згадала наші ліси та затужила за ними. А то ще я й здавна тую мавку «в умі держала», ще аж із того часу, як ти в Жаборинці мені щось про мавок розказувала, як ми ішли якимсь лісом з маленькими, але дуже рясними деревами» [1, с. 481]. Волинські ліси, фольклор Волинщини захоплювали письменницю з дитинства. У зрілому віці, та ще й в розлуці, вони набували особливої цінності. Розповіді про мавок (русалок лісових) вражали уяву ще маленької Лесі Українки. Вона ділилася спогадами про те, як виходила якоїсь місячної ночі в ліс у Колодяжному, щоб побачити мавку (дорослі про це не знали). Русалка навіть привиділася їй над Немічним, під час перебування у дядька Лева Скулинського. «Зачарував мене сей образ на весь вік», – писала Олені Пчілці [1, с. 481].